הַדַר HADAR
תורה · עבודה · חסד

וָאֵרָא

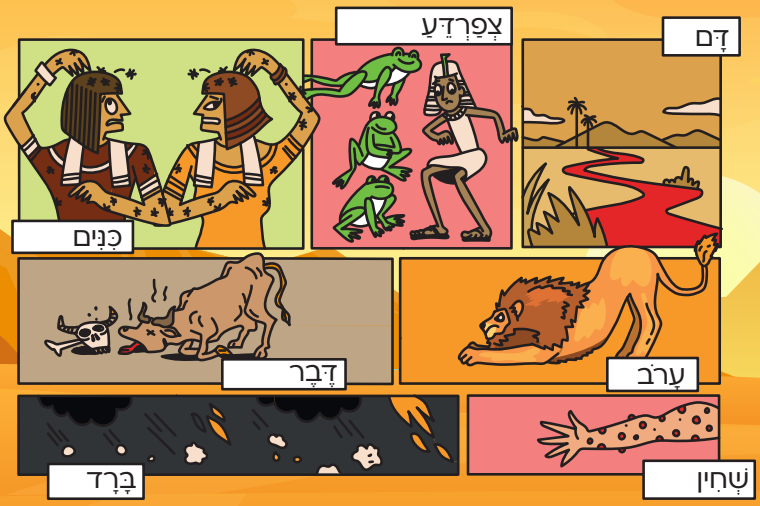
דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ

רוצים עוד דְּבַשׁ? סרקו אותי!

כ"ח טֵבֵת תשפ"ו 16-17 ינואר 2026

מָה בַּפָּרָשָׁה

- ה' מצווה על משה לומר לפרעה לשחרר את בני ישראל.
- משה חוזר ואומר שאינו יכול, משום שקשה לו לדבר. ה' אומר למשה שאחיו, אהרן, ידבר במקומו – ומשה ואהרן ניגשים לפרעה.
- ה' הופך את המטה של אהרן לתנין. פרעה קורא לַחַרְטֻמִּים (קוסמים) שלו, והם עושים את אותו הדבר במטה שלהם, אבל המטה של אהרן בולע את המטות שלהם.
- למרות זאת, פרעה מסרב לשמוע למשה ולאהרן. ה' שולח מכות:

- בכל מכה, פרעה מבטיח לשחרר את בני ישראל – אבל ברגע שהמכה נפסקת, הוא מתחרט ומסרב לשחרר אותם.

• מִדְרָשׁ •

מדרשים הם סיפורים או רעיונות שעוזרים לנו להבין את התורה. הם מגיעים מתוך הקשבה טובה למילים של התורה ולדרך שבה הן נכתבות. כאן ננסה לגלות אילו רמזים המדרש מוצא במילים של התורה, ולחשוב יחד מה הוא רוצה ללמד אותנו.

לפני מכת הברד, ה' מצווה על משה להזהיר את פרעה שיכניס את כל הבהמות פנימה, כדי שלא ייפגעו:

שמות ט:יט

וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנְךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַבַּיְתָה וְיָרַד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וָמֵתוּ:

משה לא נתן לפרעה אזהרה כל כך ארוכה ומפורטת לפני אף אחת מהמכות האחרות. מדרש אחד מתייחס לאזהרה המיוחדת הזאת:

תנחומא (בובר) וארא כ

בְּכָל הַמַּכּוֹת לֹא אָמַר פַּרְעֹה: "ה' הַצַּדִּיק" אֶלָּא בְּמַכַּת בָּרָד בִּלְבַד. לָמָּה?

אָדָם שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְהִלָּחֵם עִם חֲבֵרוֹ וּלְנַצְּחוֹ אוֹתוֹ, פִּתְאוֹם הוּא בָּא עָלָיו וְהוֹרְגוֹ וְנוֹטֵל כָּל מָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לְפַרְעֹה: "וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנְךָ..."

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר פַּרְעֹה: "ה' הַצַּדִּיק."

לאחר ההרס שגורם הברד, פרעה אומר: ה' הצדיק! (שמות ט:כז).

המדרש קושר בין האזהרה החריגה שבאה לפני המכה לבין התגובה החריגה של פרעה שמגיעה אחריה, ומסביר שבאותו רגע פרעה למד שה' הוא צדיק והוגן. ה' מגלה חמלה ואכפתיות כלפי המצריים גם כשהוא מביא עליהם מכות.

- מה נחשב הוגן או לא הוגן במאבק?
- האם חשוב בעיניך שהאזהרה לפני מכת הברד התייחסה דווקא להגנה על בעלי החיים שבשדות?
- מה הייתה, לדעתך, המטרה של המכות? האם המדרש הזה מוסיף משהו להבנה שלך, או משנה אותה?

• פֵּרוּשִׁים •

יש מחלוקת גדולה על דבר שחוזר כמה פעמים בפרשה שלנו ובפרשה הבאה – ה' מקשה את לב פרעה.

הפירוש הפשוט הוא שה' הִקְשָׁה את לב פרעה בזמן המכות, כדי שפרעה לא ישחרר את בני ישראל. אבל האם זה הוגן?

כך מסביר הרמב"ם:

משנה תורה הלכות תשובה ו:ג

וְאֶפְשָׁר שֶׁיֶּחְטָא אָדָם חֵטְא גָּדוֹל אוֹ חֲטָאִים רַבִּים, עַד שֶׁיִּתֵּן הַדִּין לִפְנֵי דַּיָּן הָאֱמֶת שֶׁיְּהֵא הַפֶּרָעוֹן... שֶׁמּוֹנְעִין מִמֶּנּוּ הַתְּשׁוּבָה וְאֵין מַנִּיחִין לוֹ רְשׁוּת לָשׁוּב מֵרִשְׁעוֹ... לְפִיכָךְ חִזֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת לִבּוֹ.

לפי הרמב"ם (ספרד ומצרים, לפני כ־850 שנה), ה' מקשה את לב פרעה כעונש. בדרך כלל, לכל אדם יש הזדמנות לעשות תשובה – להתחרט, לשוב אל הדרך הנכונה, ולזכות בסליחה – לא משנה מה עשה. אבל פרעה נהג כל כך ברשעות, עד שהעונש הראוי עבורו היה **לשלול ממנו את האפשרות לחזור בתשובה**.

המשך בעמוד הבא >>

<< המשך מהעמוד הקודם

רבי יוסף אלבו (ספרד, לפני כ־600 שנה) מסביר באופן אחר:

ספר העקרים ד:כה

הִנֵּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְחַזֵּק אֶת לִבּוֹ
...בְּדֵי שֶׁיָּסוּר מִלִּבּוֹ הַמֹּרֶךְ (=פחד) שֶׁקָּנָה
מֵהֶחָמַת הַמַּכָּה
וְיִשָּׁאֵר עַל טִבְעוֹ וּבְחִירָתוֹ מִבְּלִי מַכְרִיחַ.

לפי רבי אלבו, מטרתו של הקב"ה לא הייתה למנוע מפרעה לעשות תשובה, אלא להיפך – **לאפשר לו בחירה חופשית אמיתית**. בלי שה' יקשה את לבו, פרעה היה משחרר את בני ישראל מיד אחרי המכה הראשונה מתוך פחד. אבל ה' רצה שפרעה יעשה את הדבר הנכון לא מתוך פחד, אלא מתוך רצון חופשי. ה' בעצם נתן לו אומץ כשהקשה את ליבו, כדי שיוכל באמת לבחור אם לחזור בתשובה.

- כיצד מבינים הרמב"ם ורבי אלבו, כל אחד בדרכו, את המשמעות של לב "קשה" ולב "רך"?
- הקשיית לב פרעה נזכרת **עשרים פעמים** בסיפור יציאת מצרים! מדוע לדעתך התורה חוזרת על זה כל כך הרבה פעמים?

• הֲלָכָה •

שתיית ארבע כוסות יין (או מיץ ענבים) בליל הסדר נזכרת כבר במשנה (פסחים י:א).

תלמוד הירושלמי (פסחים י:א) מקשר את שתיית ארבע הכוסות לפסוקים שבתחילת פרשתנו, בהם ה' מתאר למשה כיצד ייגאלו בני ישראל ממצרים:

שמות ו:ו-ז

לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה׳
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם
וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבֹדָתָם
וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:

וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹקִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה׳
אֱלֹקֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם:

התלמוד מסביר שארבע הכוסות הן כנגד ארבע ה"לשונות" - הפעלים השונים - שבהן הקב"ה משתמש כדי לתאר את הגאולה ממצרים.

מה מטרת ארבע הכוסות?

הרמב"ם כותב שארבע הכוסות נועדו לעזור לנו להרגיש כאילו אנחנו עצמנו יצאנו ממצרים. לא מספיק רק לזכור את המאורע – עלינו להרגיש את החוויה באופן אישי. הרמב"ם מסביר שזו גם הסיבה שעלינו להסב בזמן האכילה והשתייה בליל הסדר (משנה תורה, חמץ ומצה ז:ו–ז).

פרטי מצוות ארבע הכוסות:

- בכל כוס צריך להיות לפחות רְבִיעִית (בערך 90–100 מ"ל).
- יש לשתות לפחות מחצית מהיין שבכוס.
- עדיף להשתמש ביין או מיץ ענבים אדום, אך אם יש יין לבן משובח או טעים יותר – אפשר להשתמש בו.
- מצווה זו חשובה כל כך, שאפילו מי שמצבו הכלכלי קשה צריך לִלְווֹת כסף כדי לקיים אותה. עם זאת, על הקהילה כולה לדאוג שאף אדם לא יגיע למצב כזה – כולנו אחראים לכך שלכל יהודי יהיו ארבע כוסות יין בליל הסדר.

• שְׁאֵלוֹת הַשָּׁבוּעַ •

התשובות לשבע השאלות הראשונות נמצאות בעלייה התואמת בקריאת התורה. התשובות לשאלות 8-10 קשות יותר, ויכולות להימצא בכל מקום בפרשה.

עליות:

1) שמות ו:ב–יג
2) ו:יד–כח
3) ו:כט–ז:ז
4) ז:ח–ח:ו
5) ח:ז–יח
6) ח:יט–ט:טז
7) ט:יז–לה

בהבלחה!

1. באיזה שם הכירו אברהם, יצחק ויעקב את הקב"ה?
2. בן כמה היה עמרם כשהוא נפטר, ומי עוד בעליה חי בדיוק אותו מספר שנים?
3. בכמה שנים היה אהרן מבוגר ממשה?
4. מה היה משותף בין צפרדעים לבצק?
5. כיצד כינו החרטומים את מכת הַכִּנִּים?
6. איזה איבר גוף משמש לתיאור מכת הַדֶּבֶר?
7. אילו שני גידולים שרדו את מכת הברד?
8. אילו מכות בפרשה עזר אהרן להביא?
9. מה היה שמה של גיסתו של משה?
10. באיזו מהמכות בפרשה מציינת התורה כי ארץ גושן, שבה גרו בני ישראל, לא נפגעה?

* חפשו את התשובות בעמוד 8

כל הזכויות שמורות למכון הדה. ניתן להעתיק ולצלם למטרות לא מסחריות.

• מָה זֶה •

בפרשת השבוע שעבר, וגם השבוע, כאשר ה' מצווה את משה להופיע לפני פרעה – משה מנסה לשכנע את ה' לבחור במישהו אחר.

משה נותן כמה סיבות שונות, ואחת הסיבות שחוזרת כמה פעמים הוא שהוא "לא איש דברים" (שמות ד:י; ו:יב; ו:ל).

מה בדיוק היה הקושי של משה בדיבור?

אברבנאל ורבנו חננאל מסבירים שלמשה היה קשה לבטא אותיות מסוימות.

רשב"ם אומר שמשה לא דיבר באופן שוטף את השפה המצרית, מפני שברח מבית פרעה כשהיה צעיר.

שד"ל אומר שמשה היה אדם מבוגר, שרגיל היה להיות בחברת צאן, ולא היה לו אוצר מילים עשיר, שפה רהוטה ויכולת שכנוע גבוהה.

תוכן ועריכה: טלי אדלה, אנה לאה ברשטיין סימפסון, מרה בראונפלד, יצחק ברונשטיין, חנה קופץ, שושי לוקשין, ג'רמי טאביק, איתן טוקר, אפי אונטרמן, ציביה פרנק ויגודה וג'ייסון רוגוף. עיצוב: ג'ן קלור וסטודיו דוב. איור: אלעד ליפשיץ.

• דַּקָּה שֶׁל דִּיוּן •

~ שבת שלום ~

איך לשחק: הנה כמה טיעונים לפתיחת המשחק. התחלקו לשתי קבוצות והכינו מספר טיעונים. מומלץ להוסיף רעיונות חדשים לאלה שמובאים כאן. כל קבוצה תציג את עמדתה במשך שלושים שניות. הקבוצה המשכנעת ביותר תנצח!

דיון: מכת דם הייתה קשה יותר ממכת צפרדע.

לא מסכימה

- איך הייתן מרגישות אם צפרדעים היו קופצות למיטה שלכן, לאוכל שלכן, ולשיער שלכן?!
- נכון, צפרדעים יכולות להיות חמודות לדקה, אבל מהר מאוד זה הופך להיות מגעיל.

מסכים

- מה אמורים לשתות במשך שבוע שלם?!
- נסו לדמיין את הריח של כל הדגים המתים!
- מים שהופכים לדם – זה כמו סצנה מסרט אימה!

תשובות:

1. אֵ-ל שַׁ-דָּי (ו:ג)
2. 137 (ו:כ); לֵוִי (ו:טז)
3. שלוש (ז:ז)
4. שתיהן היו במשארות (קערות הלישה) (ז:כח)
5. אֶצְבַּע אֱלֹקִים (ח:טו)
6. יַד ה' (ט:ג)
7. חִטָּה וְכֻסֶּמֶת (ט:לב)
8. דָּם (ז:יט–כ), צְפַרְדֵּעַ (ח:א–ב), כִּנִּים (ח:יב–יג), שְׁחִין (ט:ח–ט)
9. אֱלִישֶׁבַע (ו:כג)
10. עָרֹב (ח:יח), דֶּבֶר (ט:ד–ז), בָּרָד (ט:כו)